

ВСТУП

Кожний народ, який прагне окреслити свою культурну й релігійну ідентичність, намагається сягнути своєї минувшини. Адже минуле – це процес формації, становлення народу. Про жоден феномен у світі не можемо ґрунтовно твердити, не сягнувши до його витоків, не спостерігши, що саме зробило його таким, а не іншим, який був шлях його розвитку. Минуле усього народу включає в себе формування свідомості, виховання, творення суспільної постави. Кожен народ намагається своїм розумом і духом торкнутися духовного минулого, свого коріння, бо інакше ніколи не зрозуміє себе. Глибоке коріння нашої християнської історії сягає ще часів Київської Русі. Це не просто «ідея» або «філософія», а те споконвічне, чим пройняті плоть і кров народу, що з покоління в покоління пульсує в нас.

Оглядаючи ретроспективним поглядом пізнаємо літописні зведення: «Повість минулих літ», «Слово про Закон і Благодать...», «Похвала князю руському Володимирі, Якова Мниха». Ми краще пізнаємо себе і стаємо спроможними відповісти на чимало питань сучасності. – Цінність цих пам'яток у тому, що це не лише здобуток одного покоління, а відображення життя, діяльності, релігії і культури багатьох століть.

Таким чином ми спробуємо викласти мозаїку постаті князя-християнина, і вже у її світлі побачити його особисте життя та служіння. Велике значення для формування християнської культури і духовної традиції нашого народу має особа великого київського князя Володимира – хрестителя Русі-України.

З історії ми знаємо, що Володимир Великий, звершуючи державну владу, був пов'язаний певними державними повноваженнями, а як християнин – мав обов'язки релігійного і морального характеру, і то не лише в приватному, але й у публічному житті. Тому всесторонній погляд на його життя і діяльність дасть нам змогу побачити, як в його особі гармонійно поєднується покликання християнина і правителя давньоруської держави. У цьому збірному образі нашою метою є прослідкувати, чому зародилося і, як розвивалося церковне почитання св. Володимира Великого, в який спосіб в народі сформувалася свідомість та переваги відносно його святості. Щоб побачити, наскільки князь керувався християнськими цінностями і втілював їх у своїй поведінці та в державному правлінні, які духовні, моральні, культурні і суспільні основи та вартості задають тон і напрям його життю князя-християнина, нам слід зробити стислий огляд його життя.

Тема нашої дипломної роботи є цікавою з літургійної точки зору, оскільки її майже ніхто не досліджував, а в богословському доробку нашої Церкви є обмаль відповідного матеріалу. Оскільки св. Володимир – це наш український святий, то перед нами стоїть завдання плекати свій особистий молитовний зв'язок з Богом через його посередництво, наслідуючи його чесноти та ревність у справі поширення християнської віри.

Наша праця складається з трьох розділів. Назва першого розділу – «Життєпис великого князя Володимира». Тут намагатимемось оглянути певний період життя князя Володимира і простежити його динаміку зросту до християнства. Такий огляд дозволить нам також побачити, що князь за дією Божої благодаті кардинально змінює свій спосіб життя від язичництва до християнства. В другому розділ під назвою «Огляд агіографічних пам'яток» намагатимемось проаналізувати давньоруські пам'ятки, які було написано в честь князя Володимира. На основі цих пам'яток спробуємо показати, що

князь Володимир утверджував християнство на Русі не стільки словами, а й своїми ділами, за які наш народ проголосив його Святим і Рівноапостольним. У третьому розділі «Церковне почитання св. князя Володимира» спробуємо дослідити, коли саме був канонізований св. князь Володимир а також показати розвиток літургійного почитання цьому святому. Ці досліді ще раз потвердять нам, що наша духовна спадщина є багатою і прославлена святими, яких ми почитаємо у своїй гімнографії.

У нашому дослідженні основними джерелами служить «Повість минулих літ». Цей літопис постав у 1113 – 1114 роках. Його редактор узяв за основу найдавніший Київський Літописний Звід (кодекс) з 1039р., що оповідає про заснування Києва та закінчується посвяченням св. Софії 1037 р. Цей літопис писаний із широкої історичної перспективи. Саме в ньому знаходимо величезний, хоч не завжди критичний, матеріал відомостей історичного характеру цієї доби, особи й діяльності Володимира. Друге джерело нашої праці – «Слово про Закон і Благодать» митрополита Іларіона, який був сучасником Ярослава Мудрого (1019 – 1054). Іларіон написав «Слово» приблизно між 1037 і 1050 роками. У «Слові» митрополит говорить про хрещення Володимира та хвалить його за апостольську ревність і за просвіщення свого народу Христовою вірою. Третім джерелом для нас послужив твір «Похвала князю руському Володимиру» Якова Мниха, датований 1070 року. Цей твір є першою історичною працею про Хрестителя Русі – Володимира. Автор чітко зазначає причини прийняття хрещення. У своїй роботі ми також часто посилаємось на дослідні матеріали о. д-р. Іринія Назарка ЧСВВ «Святий Володимир Великий: Володар і Хреститель Руси-України».

Додатковими матеріалами для висвітлення даної проблематики послужили праці видатних істориків, які досліджували даний період: М. Грушевського, В. Горського, Д. Прозоровського, С. Томашівського та інших.

В дипломній роботі використано методи компіляції, синтезу, порівняння та аналізу. Сподіваємось, що ця праця є скромною спробою дослідження київської духовної традиції і допоможе по новому глянути на постать цього святого.

ВИСНОВКИ

Підсумовуючи дану працю, нам слід повернутись до мети, яку ми поставили на початку, а саме: прослідкувати, як розвивалась духовна традиція Київської Церкви започаткована подією Хрещення Русі-України в 988 р. Досліджуючи цю подію, її передумови та наслідки, не можна оминати увагою і її звершителя великого князя Володимира. Наша дипломна робота сфокусована на характеристиці його особи. Ми намагатимемося відповісти на питання: що лежало в основі і чим зумовлене рішення князя прийняти хрещення та охрестити весь свій народ. Відповідь на це запитання однозначна: Божа благодать і внутрішнє розположення самого князя, спричинили духовну перемену в його житті.

Євангельські ідеали стали сутністю його життя. Колишній суворий поганин в дуже короткому часі став справжнім християнином – щедрим, лагідним побожним. Віра в Христа і просвіщення купіллю хрещення дали йому можливість оцінити своє попереднє життя, яке було «блуканням у темряві»

Нове життя князя-християнина будується на християнському ґрунті, основою якого є любов до Бога і дотримання його заповідей. Життя і спілкування з Богом, як ми

побачили, приносило йому радість, якою він забажав поділитися із своїми підданими, охрестивши їх у водах Дніпра. Саме за це князя Володимира було названо апостолом, котрий привів людей до Бога і навчив Йому поклонятися та служити. Іншими чеснотами св. Володимира є особиста і літургійна молитва, покаєння і милостиня; смирення як зброя проти гордості; прощення та християнський подвиг. Після свого навернення князь Володимир особливо ревно намагався виконувати Христову заповідь любові: «Люби ближнього твого, як себе самого» (Мт. 22:39). Любов до ближнього, у ширшому значенні, виражалася любов'ю до рідної землі. У нашій дипломній роботі ми намагалися провести аналіз агіографічних пам'яток, які було написано в честь св. Володимира. Вони однозначно вказують на те, що культ св. Володимира розпочався ще далеко до його канонізації. У цих текстах прослідковується певна тематика святості князя, його прославляють також за те, що він, привів народ до Бога. Це його найголовніша заслуга. Св. Володимира, називають рівноапостольним за те, що він не бачачи апостолів і чуд, яких вони творили, увірував у Господа. Також автори цих пам'яток закликають народ, щоб почитали свого князя, і запевнюють, що Володимир є святим. Ці запевнення автори обґрунтовують посиланнями на Святе Письмо.

Серед документів немає однозгідності щодо дати канонізації і формування літургійного почитання св. Володимира. Досліджуючи літургійні тексти та служби, ми намагалися показати певну динаміку розвитку церковного вшанування рівноапостольного Володимира, хрестителя Русі-України. Зараз із датою його літургійного почитання пов'язані різні церковні урочистості – спогад хрещення (хресних обітів) та щорічна служба (28 липня)

На нашу думку, актуальність цього дослідження полягає в тому, що воно розкриває нам суть нашого благочестя. Християнство на руських землях набуло етнічних рис та не відкинуло всього того, чим жив до його прийняття руський народ, а залишило й освячувало те, що не суперечило його духові. Воно входило і формувалося на тлі тогочасної народної культури, яка поступово кристалізується у християнську культуру. Завдяки поступовому процесові інкультурації формуються християнська духовність, мораль, світогляд, звичаї та норми, в яких органічно поєднувалось євангельське вчення з деякими неповторними елементами попередньої дохристиянської культури. Інакше кажучи, витворився самобутній тип народного християнського благочестя, носієм якого був руський народ.

Ми свідомі того, що дана тема має широке поле для подальших досліджень. А тому наша праця є тільки маленькою спробою цілісного аналізу у світлі ретроспективного погляду на християнську традицію українського народу.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ЖИТТЄПИС ВЕЛИКОГО КНЯЗЯ ВОЛОДИМИРА.....	6
1.1 Народження.....	6
1.2 Княження в Новгороді.....	7
1.3 Княження в Києві.....	12
1.3.1 Хрещення.....	16

РОЗДІЛ 2 ОГЛЯД АГІОГРАФІЧНИХ ПАМ'ЯТОК.....	20
2.1 «Слово про Закон і Благодать».....	20
2.2 «Похвала Якова Мниха князю руському Володимиру».....	26
РОЗДІЛ 3 ЦЕРКОВНЕ ПОЧИТАННЯ.....	33
3.1 Канонізація Володимира.....	33
3.2 Літургійна Служба.....	38
ВИСНОВКИ.....	44
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	46